

[trk dergisi], 2020, 1 (1): 1/12

**Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine
Bir Değerlendirme**

**An Evaluation On The Religious, Sociological And
Psychological Foundations Of The Curses**

Mustafa KUNDAKCI

Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi/
Assoc. Dr. Bolu Abant İzzet Baysal University Faculty of Education/
mustafakundakci46@yaani.com, Orcid ID: 0000-0001-6092-4043

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 17.12.2020
Kabul Tarihi / Accepted : 19.12.2020
Yayın Tarihi / Published : 29.12.2020
Yayın Sezonu : Aralık
Pub Date Season : December

Atıf/Cite as:

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism. <http://www.trkdergisi.com/>

Copyright © Published by Enver KAPAĞAN, Mustafa KUNDAKCI, Yılmaz BACAKLI and Yalçın ALTAY Since 2020 – Bolu, Turkey. All rights reserved.

Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme

Öz

Türk toplumunda sözlü kültür geleneğimizde yer alan kalıp sözler içerisinde önemli bir edebi tür olan kargışlar geçmişten bugüne halkın kültürünü, yaşantısını, inançlarını, gelenek ve göreneklerini yansıtan en önemli söz varlıklarımızdan biridir. Sözlü edebiyat geleneği içerisinde ortaya çıkan ve gelişen kargışlar toplumsal bir ihtiyacın karşılığı olarak kullanılır. İslamiyet öncesi Türk edebiyatı eserlerimizden günümüze kadar birçok edebi tür içerisinde yaygın olarak kullanılan kargışlar Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra beddua terimi ile de karşılanır olmuştur. Kargışların konu ve kullanıldığı yerler bakımından çok zengin ve çeşitli olması tasnifini de zorlaştırmaktadır. Kargışlar, özellikle ayrılık, hastalık, ölüm, düşmanlık, kötülük, yangın, sel, deprem, yoksulluk, çaresizlik vb. konularda insanoğlunun ortak bir duygu ve davranışla tepkisini dışa vurmasıdır. Kargışlar genellikle güçsüz, çaresiz, kimsesiz, yetim, dul ve mazlum insanların ümitlerinin tükendiği, yapacakları hiçbir şeyleri kalmadığında son çare olarak başvurdukları bir harekettir. Böylelikle kendilerini zalimliklere, kötülöklere karşı hem en zayıf şekli de olsa savunmak hem de başa çıkamadıkları bu tür durumlar karşısında biraz teselli bulmak için kargış/bedduayı kullanmak isterler. Kargış söylemenin temelinde yatan bu etkenlerin başında dini, sosyolojik ve psikolojik sebepler öne çıkmaktadır. Kargışlar kişinin baş edemediği, gücünün yetmediği, çaresiz kaldığı durumlarda Allah'a sığınması ve hakkını manevi bir yolla dile getirerek kendini psikolojik olarak rahatlatmasıdır. İnsanların yaşadığı toplum içerisinde gerçekleştirmek istediği arzuların engellenmesi çeşitli sosyal ve psikolojik sorunları da beraberinde getirir. Bu engellemeler kimi zaman haklı sebeplerle de olabilir. Bu durumda engelleyen ile engellenen arasında kargışlar, bir tür hakem gibi hak tayin edici işlev görür. İşte kargışlar insanoğlunun sıkıştığı her anda imdadına yetişir ve vazgeçilmez bir ihtiyaç olarak nesilden nesile aktararak söylenegeler.

Anahtar Kelimeler: Kargış, Beddua, Kalıp Söz, Sözlü Kültür, Türk Kültürü.

Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme
**An Evaluation On The Religious, Sociological And
Psychological Foundations Of The Curses**

Abstract

In Turkish society, an important literary genre among the mold word phrases in our oral culture tradition, kargışlar is one of our most important words that reflect the culture, life, beliefs, traditions and customs of the people from past to present. The curse that emerges and develops within the oral literature tradition is used as a response to a social need. After the adoption of Islam by the Turks, the kargış, which have been widely used in many literary genres from our pre-Islamic Turkish literature works until today, have been met with the term curse. The fact that Kargış are very rich and diverse in terms of subject and place of use makes it difficult to classify. Conflicts, especially separation, sickness, death, hostility, evil, fire, flood, earthquake, poverty, despair, etc. It is the expression of human response with a common emotion and behavior. Kargışlar is generally a movement that weak, helpless, orphans, widows and oppressed people resort to as a last resort when their hope is exhausted and they have nothing to do. Religious, sociological and psychological reasons come to the fore among these factors that underlie confusion. Conflicts are taking shelter in Allah in cases where a person cannot cope, cannot afford, and is desperate, and relaxes himself psychologically by expressing his right in a spiritual way. Preventing the desires that people want to realize in the society they live in brings along various social and psychological problems. It is at that moment that the chaos comes to the rescue of mankind and is passed down from generation to generation as an indispensable need.

Keywords: Kargış, Curse, Mold Word, Oral Culture, Turkish Culture.

“Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi”
“International journal of Humanities and Art”
[trk dergisi/2020]

ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:1
Sayı/Issue:1

Giriş

İnsan, doğası gereği sosyal bir varlıktır. İnsanın en temel dürtüsü ihtiyaçtır. Bu ihtiyaçları karşılamak içinse mevcut imkânları çeşitlendirmesi veya kullanışlı hale getirmesi gerekmektedir. Bu bakımdan denilebilir ki insan, yaratıldığı andan başlayarak toplum halinde yaşamaya mecburdur. Kendini ve ihtiyaçlarını ifade etme; mecbur olduğu sosyalleşmeyi sağlama açısından ise dil, insan için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır.

Allah'ın insana verdiği anlatma yeteneği çerçevesinde oluşan dil, her şeyden önce kültür taşıyıcısı olarak toplumla iç içedir. Her insan duygu ve düşüncelerini dille ifade eder. Ancak ifade etme tarzı çoğu zaman insandan insana, toplumdaki topluma hatta millettten millete farklılıklar gösterir. İşaret edilen bu farklı ifade tarzlarıysa o dile has kültürü oluşturur. Dil, kendisine aracılık eden materyallere bağlı olarak yazılı ve sözlü olmak üzere iki ana başlıkta tasnif edilebilir. Bu başlıklardan sözlü anlatım, insanlık tarihiyle yaşıttır. Dün olduğu gibi bugün de aktif olarak kullanılan bu zahmetsiz ve neredeyse dolaysız ifade biçimi, insanın uzuvlarından biri gibidir. Yine dilin bünyesinde iyi kötü, olumlu olumsuz her türlü konuyu barındıran yapılar ve kavramlar vardır. Bu kavramlar ve yapılar ne kadar çok ve birbirinden farklı olursa o dil o kadar işlek olur (Şenel, 2009: 2141-2165). Daha çok sözlü anlatım biçiminde zamandan zamana ve mekândan mekâna taşınan bu kavram ve yapılar 'kalıp sözler' de denir.

Kalıp sözler, belli durumlarda söylenmesi gelenek olmuş klişe sözlerdir. Bu sözler toplumun yaşamına ve kültürüne ışık tutmaktadır (Erol, 2007: 5). Kısacası kalıp sözler, ait olduğu toplumun kültürünü, inançlarını, insan ilişkilerindeki ayrıntıları, gelenek ve göreneklere yansıtan sözlerdir. Bu anlamda baktığımızda en uygar toplumlarda bile binlerce yıl eskilere dayanan değer yargılarının yaşamakta olduğunu görürüz. Toplumdan topluma değişen ve insanların kültürlerine göre oluşan bu kalıp sözler hafızalarda saklanıp yeri ve zamanı geldiğinde söylenen ve gelecek nesillere aktarılan toplumsal bir hazinedir (Uysal, 2019: 621-644). İnsanın sosyal bir varlık olmasının zorunlu bir sonucu olan toplumsal hayatının gelenek ve göreneklere bağlı olarak varlığını sürdürebildiği düşünülürse, kalıp sözlerin de toplumun devamı için önemi daha net anlaşılır.

Kolay, zahmetsiz ve doğal bir şekilde üretilen sözlü kültür unsurları toplumsal hayatı derinlikli bir şekilde yansıtmalarının yanı sıra birikimi ve aktarımı ile bu hayatın sürekliliğini de sağlar. Sözlü kültür unsurları içerisinde bireyden topluma hemen herkes için önemli sayılabilecek olaylara dair üretilen metinler daha sık ve çok tekrar edilerek varlıklarını korurlar.

Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme
Beklentilerin karşılanması ya da mutluluk veren olayların sürmesi umuduyla söylenen alkışlar (dua), kötülüklerin son bulması ve sebep olanların cezalandırılması umuduyla söylenen kargışlar (beddua) sözlü kültüre has kalıp sözlerin en çok kullanılan örneklerindedir. Kalıp ifadelerin hem bireysel talepleri karşılayan hem de toplumsal değerleri dinamik bir biçimde güncelleyen bu türleri için Terzioğlu'nun değerlendirmesi oldukça dikkat çekicidir:

Alkış ve kargışlar deyimler ve atasözleri gibi sözlü edebiyatın en kısa türlerinden olmakla beraber bir yandan bireysel duygu ve düşünceleri iletmeye yarayan, öte yandan da halkın uzun süreçler sonucu oluşturduğu değer yargılarının yeniden üretilmelerini sağlayan "kapsül" ifadelerdir (Terzioğlu, 2007: 34).

Sözlü kültürün yoğun olarak kullanıldığı toplumlarda bu kültür biçimi daha çok bir edebî form olarak varlığını sürdürür. Edebiyat; alkış ve kargışların da dâhil olduğu sözlü kültür varlıklarını mekânlar ve zamanlar arasında taşımak üzere ezberlenmesi kolay, akılda kalıcı bir hale getirir. İnsan yaşamının hemen her devresinde önemli bir yere sahip olan alkış ve kargışlar; bazen belli bir düzen ve kalıp içerisinde ezberlenmiş halde, bazen de gelişi güzel ve düzensiz sözler olarak kendilerini gösterir (Kapağan-Bacaklı, 2017: 731-740). Âşık edebiyatında ise sözlü halk edebiyatı sanatçısı olan şair, günlük hayatın içerisinde işlevsel olarak kullanılan bu tür metinlerin sözlerine çoğu zaman içeriğe uygun bir tını da ekleyerek sözlü kültür metinlerinin anlamını derinleştirip yoğunlaştırır, duyguları da daha vurgulu hale getirir. Böylece alelade konuşmalara has kalıplarından farklı bir biçime giren sözlü kültür metinleri ait olduğu toplumun inanışını, düşüncesini, yaşayışını, kabullerini ve hayat tarzını biçimleyen, zekâsını yansıtan bir nitelik kazanır.

Kargış (beddua) kültürü:

Kargış sözcüğü İslamiyet Öncesi Türk edebiyatı eserlerinde yaygın olarak kullanılır. Türklerin İslam diniyle tanışmasından sonra ise yerini 'beddua' sözcüğüne bırakır. Farsça 'kötü, fena, çirkin' anlamlarına gelen 'bed' sözcüğü ile Arapça 'dua' sözcüğünün birleşmesinden oluşan 'beddua' kısaca 'kötü dua' anlamına gelerek en basit tarifini duanın karşıtlığında bulur (Tonga, 2010: 471-497). Anadolu'nun değişik yerlerinde 'kargış, lanet, ilenç, inkisar, telin, ah etme,' gibi isimlerle anılan beddualar, söylediği andaki duyguları ifade etmesi, o andaki ruh halini yansıtması bakımından önem taşır. Her kültürde var olan beddualar bir çare ve teselli arayışının

ürünüdür. Beddualar vesilesiyle çaresiz kişi, aradığı çareye hemen ulaşmasa da kendini rahatlatacak bir yöntem olarak bedduaya sarılır. Kısaca beddua ya da kargış kavramları, çaresizlik içerisinde acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak amacıyla söylediği; olumsuz düşünce ve dilekleri ifade eden kalıplaşmış sözler olarak karşımıza çıkar.

Dede Korkut'tan başlamak üzere Türk halk edebiyatı ürünleri içerisinde alkışlar gibi kargışlar da önemli bir yer tutar. Türküler, ağıtlar, halk hikâyeleri, destanlar, masallar, koşmalar ve diğer edebi ürünler kargışlarla doludur. Türk kültüründe zengin bir beddua(kargış) birikimi vardır. Kargışların zengin oluşu gerek konuların çeşitliliğine gerekse de konuları ele alıştaki üslup ve hayal gücüne dayanır.

Kargışların konuları bakımından zengin oluşu, teknik olarak tasnif edilmelerinde de zorluklar ortaya çıkarmaktadır; çünkü bir insanı beddua etmeye götürecek olayların sayısı, onu kızdıran olayların veya durumların sayısıyla birdir. Bu olayları en basit şekliyle insanı öldürmekten, kötü söz söylemeye; evin huzurunu bozmaktan, çocukların anne babalarını dinlememesine kadar sayısız konuda ve çok çeşitli yönleriyle düşünebiliriz.

Kargışlar daha çok insanı hedef almakla birlikte hayvanlar, tabiat, felek, talih vs. birçok konuda söylenebilir. İnsanı hedef alan kargışlar genellikle insanların uzuvları, malı, mülkü, yaşantısı, inancı, ahiret hayatı, soyu, ölüm ve ölüm şekliyle ilgilidir. Söyleniş sebeplerine göre kargışlar zaman ve şarta, olaylara ve kişilerin karakter yapısına göre değişme göstermekle beraber ortak vasıf çaresizlik sonucu bu yola başvurulmuş olmasıdır (Kaya, 2001: 211).

Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Yönü:

Kargışların birçok açıdan dini, sosyal ve psikolojik yönleri vardır. Bu tespitten hareketle insanların neden beddua ettiği sorusunun cevabı olarak şöyle söylenebilir: İnsan, haksızlığa uğradığı ve elinden yapacak bir şey gelmediği için; yani olanlar karşısında güçsüz ve yetersiz kaldığı için beddua eder. Yani beddua ile insan, olanlara müdahale etme gücü tükendiği noktada kendisini çaresiz bırakan şeyi veya kişiyi onun da üzerinde olduğuna inandığı ilahi bir güce havale eder. Böylelikle arzulanan eylemin gerçekleşmemesinin bedeli olarak bu eyleme engel olan şeyden veya kişiden ölç almayı amaçlar.

Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme

Kargışlar insanın karakter yapısına, zamana, çevreye ve olaylara göre değişkenlik göstermekle birlikte çoğunlukla öfke, üzüntü, kahr, sitem, kabullenmeme, tepkiyi başka yöne yansıtma, kırgınlık, beğenmeme, kıskançlık, ayıplama ve utanma, kötülüğü engellememe gibi durumlarda sıkça kullanılır (Harmancı, 2012: 1-17). Ayrıca alkış ve kargışları kullanan insanların mizacına göre kelime kullanımı ve kapasitesinden de izler taşır.

Alkış ve kargışlarda bir otoriter güce (tanrıya) yönelmek ve ondan talepte bulunmak esastır. İnsanların yöneldiği otoriter güç (tanrı) toplumdaki topluma farklılık gösterse de her zaman ve her dönemde çok güçlü olduğuna inanılan bir varlıktır. Bu açıdan bakıldığında insanların alkış ve kargış söylemelerinin ve tanrıya yönelmelerinin altında yatan temel duygu "korku" dur (Tabar, 2019: 22). Bunun yanı sıra alkış ve kargışlar söylenişleri gereği bilinçsizce ve doğaçlama olarak ağızdan çıkarlar ve insanın içinde bulunduğu duygu durumundan etkilenirler. Kargışlar aynı zamanda insanların öfke, nefret, kin, düşmanlık gibi duyguları dışarı vurarak bir nevi deşarj olmasını sağlar (Sevinçli, 2015: 97-125). Bu yönüyle baktığımızda kargışlar, insanın içindeki kötü enerjiyi sözle dışarı atarak öfkesini yok edici bir ilaç, psikolojik olarak vicdanını rahatlatan tepkisel bir sakinleştiricidir.

İnsan, arzularına ve ihtiyaçlarına sınır çizilemeyecek bir varlıktır. Yaşadığı dünyada elindeki daha fazlasını isteyen ve iştahı doymak bilmeyen insan arzularının engellendiğini fark ettiği anda kendiliğinden bir karşı tepki oluşturur. Bu tepki istediği çareyi üretirse hayatına kaldığı yerden devam eder. Ancak tepki istenilen çareyle sonuçlanmazsa tam bir çaresizlik hali ortaya çıkar ki işte kargış bu noktada devreye girer. Din, insanı yeryüzünde çaresiz bırakan durumlar için yegâne sığınaktır. Bu manada kargış da dünya şartlarında tüm çarelerini tüketen insanın avunmak ve beklediği adaletli çözüme ulaşmak için kullandığı biricik sözel araçtır.

Alkış ve kargışlara genel olarak bakıldığında otoriter bir güç olarak kabul edilen ve gücüne inanılan varlıktan yani tanrıdan gerçekleşmesini istediği iyi ve kötü dilekleri isteme söz konusudur. Bu isteğin yerine gelmesi için de her inanç sisteminde farklılık gösteren "ayakta durmak, başını açmak, el açmak, el kavuşturmak, elleri çapraz tutmak, elleri kucakta tutmak, gözleri kapatmak, çömelmek, diz çökmek, yere kapanmak, secde etmek" (Akalın, 1990: 30, 31) gibi çeşitli ritüeller yerine getirilir. Bu ritüellerin zamanla diğer inanç sistemleriyle kaynaşarak birbirlerine aktarıldığı da görülür. Netice olarak kargış, kaynağını yani var oluşunu insandaki öte inancına yani dine borçludur. Din olgusu olmasa insan için beddua etmek imkânı da olmaz. En ilkel şekilden en son ve modern formuna kadar tüm dinler bedduaya kaynaklık eder.

Kargışlar insanın karşısındaki ile baş edemediği durumlarda Allah'a sığınması ve hakkını manevi bir yolla arayarak kendini psikolojik olarak rahatlatmasıdır. Çünkü Türk kültürü içerisinde ve İslam inancı çerçevesinde yegâne güç Allah'tır. O ne derse o olur. Halk arasında da ah almanın kötü bir şey olduğu, ah alan kişinin başına mutlaka bir bela/dert geleceği gibi inanışlar da vardır. Kargışlar bir bakıma çaresiz ve acı çeken insanın, edenin bulacağına olan inancının ifadesidir. Allah katında kabul görüleceğine inanılan kargışlarla ilgili "Mazlumun ahı, indirir şahı" gibi veciz sözler ile "Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.", "Mazlumun ahı yerde kalmaz." gibi atasözleri ve "ahı tutmak", "ahı yerde kalmak" gibi deyimlerimiz bu inançla söylenir.

İnsanoğlu, Tanrı aracılığıyla hakkın ve adaletin sağlanacağı ümidiyle yapılan dua(alkış) ve kargışlardan sosyolojik ve psikolojik olarak olumlu ya da olumsuz etkilenir. Dini yönden bakıldığında ise beddua etmek İslam inancında hoş görülmez. Kur'an-ı Kerim'de İsrâ Suresi, 11. ayette; "İnsan hayrı istediği kadar şerri de ister. İnsan pek acelecidir." buyrulmaktadır. Bu ayet insanın psikolojik yönüne de işaret etmektedir. İnsanlar, öfkelendiklerinde veya bir zorlukla karşılaştıklarında hemen bedduaya başvururlar. Böyle yapmak yerine sabretmeleri gerekmektedir. Çaresizlik ve öfke halinde beddua etmek yukarıdaki ayet mealine göre doğru bir davranış değildir. (Özek vd, 1993: 282-283). İslam inancında kişilerin olur olmaz sebeplerle birbirlerine beddua etmeleri hoş karşılanmamaktadır. Sıkıntılar karşısında ümidi elden bırakarak kargış okumak, olaylara lanet okumak Müslüman bir kişinin işi değildir. Nitekim İslami inanç terbiyesiyle yetişen Mehmet Akif'e göre lanet etmek; çözülmesi imkânsız, kalbi sınıksız bağlanmış bir zihin düğümü ve çok kötü bir düşüncedir:

Lanetleme bir ukde-i hâtır ki: Çözülmez

En korkulu cânî gibi ye'sin yüzü gülmez (Ersoy, 1977: 207).

Buna karşılık Kuran'da: "Allah (c.c.) kötü sözün alenen söylenmesini sevmez; ancak zulme uğrayanlar hariçtir" (Nisa Suresi, 4/148) mealindeki ayette haksızlığa uğrayanların beddua etmelerine izin verildiği görülmektedir. Pek çok kaynakta yer alan bir hadis-i şerife göre Hz. Muhammed (sav) Muaz bin Cebel'i Yemen'e vali olarak gönderirken bazı görevlerini sıraladıktan sonra: "Mazlumun bedduasından sakın; çünkü onunla Allah arasında perde yoktur." (Buhari, Mezalim, 9) diyerek bedduaya karşı onu uyarır. Bu manayı destekleyen bir başka hadiste ise Hz. Muhammed (sav) mealen: Misafirin duası, babanın çocuğu hakkındaki duası, adaletli devlet başkanı ve oruçlu kimsenin duasıyla mazlumun bedduasının kabul edileceğinden şüphesi

Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme olmadığını belirtmiş ve bizzat kendisi de mazlumun bedduasından Allah'a sığınmıştır (Çağrı, 1992: 297-298).

Kargış, dini kaynaklı olmakla beraber sosyal bir fonksiyona da sahiptir. Kargış, içerisinde yaşadığımız ve özü bakımından adaletsiz olan dünyada adaleti tesis edebilme işlevi görür. Zira dün de bugün de toplum yani sosyal hayat çeşitli ölçütlerle belirlenmiş sınıflara ayrılır. Zengin ve fakir ile eğitilmiş ve eğitimsiz olmak bu sınıflamanın en basit şeklidir. Kargış genellikle görece olarak aşağı sınıfta sayılabilecek insanların kendilerinden yukarı sınıflarda kabul ettikleri insanlara karşı adalet arzusunu dillendirir. İnsanın mutluluğu için ekonomik durumunun yeterli olması önemlidir. Zengin insanlarda yanmalar, yakınmalar pek duyulmaz. Buna karşın insanoğlu yoksulluk karşısında sızlanır. Talih, kader, kısmet ve alın yazısından şikâyet eder (Akalin, 1990: 62). Bu yönüyle kargışlar, sıkıntı ve ihtiyaç içerisinde bulunanlarla imkân bolluğu yaşayan müreffeh kimseler arasında bir tür hesaplaşma işlevi görür.

Kargışlarda, beddua eden ile haksızlık yapan, kötülükte bulunan kişi veya kişiler arasında yaşanmış bir olay vardır. Kişiler arasındaki bu münasebetten mağdur olan kişi, haksızlık yapan veya kötülükte bulunan kişinin zarar görüp cezalandırılmasını tanrıdan talep eder. Bu ceza talebi kargış eden ile kargışa uğrayanın arasında geçen olayın niteliğine ve niceliğine göre değişiklik gösterir. Yani haksızlık veya kötülük ne kadar büyükse kargışçının ağzından çıkan kargışının ağırlığı ve can yakıcılığı da ona göre artar. Ayrıca bu cezanın niteliği kargış edenin dini inancı, kültürü, adalet anlayışı, değer yargıları ve sosyal çevresi ile yakından ilgilidir (Şahiner, 2014: 30).

Ayrıca sosyolojik anlamda kargışlar, bir sosyal kontrol ve terbiye aracıdır. Toplumda birisi için yapılan kargış, hem karşıdaki kişinin yaptığı davranışın kötülüğünün vurgulanması açısından hem de diğer bireylerin o davranışı yapmasını engelleme açısından toplumu ve bireyleri korumaya yönelik bir amaca da hizmet eder (Kocaer, 2007: 32). Doğru davranma, düşünme kalıplarının yaygınlık kazanıp yanlış olanların ortadan kalkmasında kargışların önemli etkisi vardır.

Kargışların buraya kadar anlatılan dini ve sosyolojik boyutu aslında psikolojik boyutu da beraberinde kurar. Yani kargışların dini ve sosyolojik işlevleri esasında bu sözleri kullanan insanın psikolojisini rahatlatmayı ve korumayı amaçlar. Bu sözler kişinin kendisine maddi ve manevi zarar veren, hakaret eden, onun canını yakan, onu küçük düşüren veya bunları kişinin bir yakınına yapan kişiler için söyleyebileceği sert sözlerdir.

Kargışlardaki bu duygu onların psikolojik yönünü ortaya koymaktadır. Kargışların bir kriz anında, insan psikolojisine zarar veren olağandışı durumlarda ortaya çıktıkları görülür. (Keskin, 2018:140). Kişilerin olumsuz bir durum karşısında verdikleri bir anlık tepki veya cinnet hali daha büyük bir öfke patlamasına, sinir krizine yol açabilecekken ağızdan çıkan bir kargış, kişiyi rahatlatıcı, şiddeti önleyici, krizi normalleştirici veya daha az hasarla atlatılmasını sağlayıcı bir rol oynayabilir.

Kargışların en önemli özelliğinden birisi de beddua edilen kişi için en değerli görülen şey ne ise onun kaybına dair söylenen sözler olmasıdır. Bu en değerli görülen şeylerin başında ölüm, sağlık, kişinin çocukları, ailesi, toplumsal statüsü vs. gelmektedir (Kasımoğlu, 2018: 47-58). Kargışı yapan kişi olumsuz duygularla kargışını gerçekleştirirken, kargışa maruz kalan kişi de korku, kaygı gibi olumsuz etkilenmelere sebep olur.

Kargışları günlük hayatta kullanma konusunda ise erkek ve kadınları karşılaştığımızda erkeklerin genellikle beddua etmedikleri, çaresiz kaldıklarında bedduadan çok küfre başvurdukları görülmektedir. Kadınların ise erkeklere nazaran daha fazla bedduaya yöneldikleri görülür (Uysal, 2019: 621-644). Beddualar günlük hayatta çok fazla kullanılmasına rağmen beddua etmek hoş bir davranış olarak kabul edilmez. Hatta haksız yere yapılan bedduanın bu duayı yapan kişiye döneceği inancından dolayı çoğu insan beddua etmekten çekinir. Ayrıca sık sık beddua etmenin dinen de hoş karşılanmaması sebebiyle insanlar, maruz kaldıkları haksızlıkların neticesini Allah'a havale etmenin en doğru davranış olduğuna inanır.

Sonuç

Sözlü kültürün en yaygın anlatım türlerinden biri olan kargışlar geçmişten bugüne toplumun en büyük söz hazinelerinden biri olarak varlığını canlı bir şekilde devam ettirmektedir. Sözlü halk kültürünün en önemli unsurlarından biri olan kargışlar ortak hafıza ve değer yargılarının bir sonucu ve milletin ortak duygu dünyasının yansımasıdır. Kargışlar sözlü kültür geleneği içerisinde yaşanan çağın şartlarına göre yeni şekiller almakla birlikte Türk toplumunun sosyo-kültürel ve psikolojik yapısı içerisinde dinle ve gelenekle iç içe, özünü değiştirmeden varlığını devam ettirmektedir. Toplumların kültür seviyeleri değişse de insan ruhu bugüne kadar olduğu gibi bugünden sonra da dualara ve beddualara her zaman ihtiyaç duyacaktır. İnsanoğlunun ilk zamanlardan başlayarak aktarıp geliştirdiği gelenek ve görenek toplamı içerisinde beddualar; istemli ya da istemsiz bir şekilde zamandan zamana, mekândan mekâna taşınmaktadır. Kullanılan sözler değişmekle birlikte süreç içerisinde bedduaların yeni

Kargışların Dini, Sosyolojik ve Psikolojik Temelleri Üzerine Bir Değerlendirme biçimlerle zenginliği artmakta; varlığını ve sürekliliğini korumaktadır. İnsan dara düştüğü, çaresiz kaldığı her an Yaratıcısına yönelerek ellerini açmakta ve adalet için yalvarmaktadır.

Kaynakça / Reference

AKALIN Levent Sami, (1990), *Türk Dilek Sözlerinden Alkış ve Kargışlar*, Gazi Üniversitesi Matbaası, Ankara.

ÇAĞRICI Mustafa, (1992), TDV İslâm Ansiklopedisi, "Beddua" Maddesi, C.5, İstanbul s. 297-298.

EROL Çiğdem, (2007), *Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ERSOY Mehmet Akif, (1977), *Safahat*, İnkılap Yayınevi, İstanbul.

HARMANCI Meriç, (2012), "Dede Korkut Hikâyelerindeki Alkış ve Kargışlara İşlevsel Bir Yaklaşım", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23. s. 1-17.

KAPAĞAN Enver- BACAKLI Yılmaz, (2017), "Kazak Türklerinde Terbiye Edici Bir Unsur Olarak Alkış ve Batalar", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 6, Sayı: 2, s. 731-740.

KASIMOĞLU Seval, (2018), "Elektronik Kültür Ortamında Bedduaların Dönüşümü", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C. 11, S. 24, s. 47-58.

KAYA Doğan, (2001), *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*, AKM Yayınları, Ankara.

KESKİN Ahmet, (2018), *Türk Kültüründe Alkışlar (Dualar/İyi Dilekler) Ve Kargışlar (Beddualar/Kötü Dilekler): Metin Ve Bağlam Merkezli Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KOCAER Sibel, (2007), "Bir Sosyal Kontrol Aracı Olarak Beddualar ve İnternet", *Milli Folklor*, Yıl:19, S.75, s.30-33.

ÖZEK Ali, vd. (1993), *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*. TDV Yayınları, Ankara

ŞAHİNER Ahmet Emin, (2014), *Gaziantep Halk Kültüründe Dua (Alkış) ve Bedduaların (Kargış) Halkbilimsel İncelemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

"Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi"
"International Journal of Humanities and Art"
[trk dergisi/2020]

ISSN:2757-6388
Cilt/Volume:1
Sayı/Issue:1

SEVİNÇLİ Veysi, (2015), "Türk Kültüründe Alkış / Kargış ve Adilcevaz Örneği", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, LII, 98: s. 97-125.

ŞENEL Mustafa, (2009), "Küfür Etmenin Lanet ve Beddua Okumanın Çağdaş Yolu Şarkı ve Türküler", *Turkish Studies*, C.4, S.8, s.2141-2165.

TABAR Bade, (2019), *Türkiye Türkçesindeki Alkış ve Kargışlarda Doğaya ilişkin Ögeler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

TERZİOĞLU Öykü. (2007), "Alkış ve Kargışların, Sözlü Kültürdeki Yerleşik Kodların Aktarımını ve Yeniden Üretimini Kolaylaştıran Biçimsel Özellikleri", *Millî Folklor*, 75. s. 34-37.

TONGA Necati, (2009), Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Beddua Şiirleri, *Lanet Kitabı* (Ed. E. G. Naskali), Kitabevi Yayınları, s. 471-494.

UYSAL Yavuz, (2019), "Adıyaman Halk Kültüründe dua ve Beddualar", *Türkiyat Mecmuası*, 29/2 s. 621-644.

